

s

PERSPECTIEFNOTA 2025

Op weg naar een sluitende begroting

www.bronckhorst.nl

gemeente Bronckhorst

Inhoud

<i>Inleiding</i>	3
Doel en inhoud.....	3
Getrapte besluitvorming.....	4
Leeswijzer	4
 <i>DEEL 1: Wat voor gemeente willen we zijn?</i>	5
1. <i>Impactbepaling</i>	5
Analyse externe ontwikkelingen	5
Analyse financiële ontwikkelingen	10
2. <i>Ambities</i>	12
Overheidsrollen.....	13
 <i>DEEL 2: Analyse en uitkomsten</i>	14
1. <i>Uitgangspunten</i>	14
Inhoudelijk.....	14
Financieel	14
Uitkomsten en inzet benchmark TwynstraGudde	15
2. <i>Maatregelen voor een sluitende begroting</i>	18
Realistisch begroten (collegebevoegdheid).....	18
Voorstellen minder uitgaven; politieke keuzes.....	19
3. <i>Extra geldvragen</i>	21
Budgetvraag voor ambities en ontwikkelingen	21
Budgetvraag voor autonome aanpassingen	23
4. <i>Extra inkomsten</i>	25
5. <i>Totaalbeeld</i>	25
 <i>DEEL 3: Plan van aanpak tweede zeef vanaf 2027</i>	27
Andere manier van werken en budgetteren.....	27
Ambities bijstellen	27
Aanvullend onderzoek	28
Anders inzetten algemene reserve	28

Extra inkomsten	28
<i>Bijlage 1. Uitgangspunten 2025-2028</i>	29
<i>Bijlage 2. Investeringsplan 2025-2028</i>	35
<i>Bijlage 3. Politieke keuzes</i>	36
<i>Bijlage 4. Extra geldvragen: ontwikkelingen en autonome aanpassingen</i>	43

Inleiding

In de perspectiefnota komt de kaderstellende rol van de raad tot uiting. Het doel van de perspectiefnota is om inhoudelijk vooruit te kijken naar het begrotingsjaar 2025, de financiële kaders vast te stellen en het integraal afwegen van nieuwe prioriteiten. In het coalitieakkoord 2022-2026 “Bouwen aan een dienstbaar, leefbaar en sociaal Bronckhorst” spraken we af dat we in Bronckhorst een impactbepaling opnemen in de P&C cyclus. Deze bepaling geeft inzicht in veranderende omgevingsfactoren en de invloed daarvan op gemeentelijk beleid. Eén van de onderdelen van de impactbepaling is de (externe) financiële ontwikkeling die - zoals weergegeven in de tweede tussenrapportage 2023 - een begrotingstekort laat zien voor de komende jaren. De analyse van deze impactbepaling, de keuzes die we maken en de voorstellen die we doen, vertalen we in deze perspectiefnota.

Doel en inhoud

Bij het opstellen van deze perspectiefnota hanteren wij het uitgangspunt van een sluitende begroting. Dit is zowel vanuit de wens om een financieel gezonde en betrouwbare overheid te zijn, als vanuit de voorwaarden die de toezichthouder stelt. Daarbij is een sluitende begroting niet een doel op zich. We maken vanuit de inhoud, zoals u die kent vanuit ons coalitieakkoord, keuzes.

Op het moment dat de perspectiefnota het besluitvormingsproces ingaat, werd het onderhandelingsakkoord op hoofdlijnen van de formatie van PVV, BBB, NSC en VVD bekend. De inhoud van dit akkoord kon hierdoor niet betrokken worden in dit document.

Om te komen tot een sluitende begroting moeten we moeilijke keuzes maken. Naast deze keuzes om minder geld uit te geven, nemen we ook een aantal extra geldvragen op in deze perspectiefnota. Dit zijn extra geldvragen voor autonome ontwikkelingen, m.a.w. ontwikkelingen waar wij geen invloed op uitoefenen, zoals premieverhogingen van verzekeringen en cao-ontwikkelingen. En extra geldvragen voor ontwikkelingen die wij zien waar inzet nodig is om doelen te realiseren. Deze geldvragen maken we concreet. We kennen ook landelijke beleidsontwikkelingen, zoals de hervormingsagenda, waarvan we verwachten dat dit financiële consequenties heeft. De financiële impact van deze ontwikkelingen en of het rijk hierin gaat bijdragen, is nog onbekend. Ook het vervolg van de sport en leefbaarheidsvisie is niet duidelijk. Voor de korte termijn is geld beschikbaar, maar structureel niet. Het is nog niet duidelijk of een structurele bijdrage nodig is en om hoeveel

geld het precies gaat. Daarom namen we hiervoor geen geldvragen op in deze perspectiefnota.

Getrapte besluitvorming

Het benaderen van de externe en financiële ontwikkelingen vanuit onze ambities vraagt afstemming en zorgvuldigheid. Daarom gaan we in de perspectiefnota uit van een getrapte besluitvorming.

1. In deze nota laten we met alle voorstellen voor realistisch begroten en politieke keuzes een sluitend beeld zien voor 2025 en 2026 en een plan van aanpak om te komen tot een sluitend beeld voor 2027 en verder.
2. In de begroting van 2025 werken we deze keuzes uit en maken concreet wat deze keuzes betekenen voor de gemeente Bronckhorst.
3. Bij sommige keuzes vraagt dit om een nadere analyse voor de (middel)lange termijn al dan niet in samenspraak met de samenleving en onze bestuurlijke en maatschappelijke partners. Ook verwachten we op termijn meer duidelijkheid vanuit de landelijke politiek. In de perspectiefnota 2026 willen we daarom het definitieve beeld presenteren om te komen tot een sluitend meerjarenperspectief.

Leeswijzer

De perspectiefnota is opgebouwd uit drie delen:

1. *Wat voor gemeente willen we zijn?* In dit deel gaan we in op de impactbepaling en het coalitieakkoord waar vanuit we de keuzes maken om te komen tot een sluitende begroting. We presenteren een analyse van de externe en financiële ontwikkelingen en de mate waarop deze impact hebben op onze basis.
2. *Analyse en uitkomsten eerste zeef.* Op basis van deel 1 presenteren we in dit deel de eerste uitkomsten en voorstellen voor een sluitende begroting 2025 en 2026.
3. *Plan van aanpak tweede zeef.* In dit deel presenteren we het plan van aanpak om tot een sluitende begroting 2027 en verder te komen. Daarbij stellen we op hoofdlijnen voor in welke richting we willen werken en geven we tevens aan op welke wijze we u als gemeenteraad daarbij betrekken. De voor 2027 en 2028 voorgestelde hoofdlijnen zijn een noodscenario als het financiële beeld blijft zoals nu bekend is. Afhankelijk van de nadere analyse, de gesprekken met raad en samenleving en de duidelijkheid vanuit de landelijke politiek, kleuren we dit nader en specifieker in.

In de tabellen werken we met bedragen x € 1.000.

DEEL 1: Wat voor gemeente willen we zijn?

Naast onze wettelijke taken, zijn de ambities uit het coalitieakkoord het vertrekpunt van ons als gemeente Bronckhorst om te komen tot keuzes voor een sluitende begroting. De speerpunten uit het coalitieakkoord en de rol die we als gemeente innemen, wordt beïnvloed door externe ontwikkelingen.

1. Impactbepaling

In dit hoofdstuk geven we een analyse op de externe ontwikkelingen waar we mee te maken hebben. Specifiek staan we stil bij de financiële externe ontwikkelingen als gevolg van het wijzigen van de financieringssysteem vanuit het rijk.

Analyse externe ontwikkelingen

Mondiaal

Het afgelopen jaar kenmerkt zich in een aantal grote mondiale ontwikkelingen zoals (het vervolg van) de oorlog in Oekraïne, de oorlog in Gaza en de vreselijke aardbevingen in Turkije, Marokko en Syrië. En we zien over de hele wereld steeds extremer weer als gevolg van de klimaatcrisis.

Deze wereldwijde ontwikkelingen hebben soms een directe impact op de lokale overheid (zoals bijvoorbeeld de onrust in Afrika en de toename van vluchtelingen) en soms een indirecte impact door keuzes die het rijk maakt waar wij ons toe moeten verhouden. Hier is niet altijd even goed op te anticiperen, maar wel belangrijk om over na te blijven denken bij het maken van keuzes in beleid en financiën.

Nationaal

Op nationaal niveau zien we dat het vertrouwen in de overheid afneemt; het vertrouwen in de Tweede kamer is op het laagste niveau sinds 2012. Het vallen van het kabinet, de verkiezingen en de formatieonderhandelingen die eind 2023 startten, dragen daar niet positief aan bij.

Ontwikkelingen waar inwoners zelf het meest direct mee te maken hebben op nationaal niveau zijn het gebrek aan woningen, het gebrek aan voldoende arbeidskrachten en de economische situatie. De economische situatie laat in cijfers iets verbetering zien; er is minder inflatie, het uurloon steeg en we meten momenteel het laagste percentage

armoederisico ooit¹. Desalniettemin is de armoede en de kloof tussen arm en rijk een zichtbaar en voelbaar probleem. Het gebrek aan (betaalbare) woningen helpt daar niet bij.

Nederland staat voor grote uitdagingen als het gaat om het gebruik en de (her)verdeling van de schaarse ruimte en de verbetering van de leefomgeving. De omvang van de ruimtelijke opgaven in ons land is groot en de ruimte is schaars. De sociaal economische effecten, de transitie van de landbouw en het landelijk gebied, de versterking van de natuur, het sturend maken van water en bodem, de energietransitie, de woningbouwopgave, ruimte voor bedrijvigheid en industrie en de grotere ruimtevraag van Defensie zijn allemaal urgente opgaven. Stuk voor stuk hebben deze verstreckende gevolgen voor de wijze waarop we onze ruimte ordenen, gebruiken en beheren.

De keuzes die gemaakt moeten worden vanuit deze transities liggen voor een deel niet in onze handen. Het is zeker dat het rijk en de provincie kaders en/of verplichtingen geven waar wij ons als Bronckhorst toe moeten verhouden. Mede door de lange kabinetsformatie is het onzeker wat die kaders en/of verplichtingen precies zijn en wanneer deze duidelijk worden.

Naast de complexe opgaven in het fysiek domein, blijft ook de rol van de gemeentelijke overheid in het sociaal domein dynamisch en complex. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor zorg en ondersteuning op basis van de Participatiewet, de Jeugdwet en de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo). Het gaat daarbij onder meer om jeugdhulp en maatschappelijke ondersteuning zoals dagbesteding. De ondersteuning in het sociaal domein beïnvloedt het dagelijks leven van veel mensen in kwetsbare posities en blijft daarom veel aandacht vragen van gemeenten. Ook hier geldt dat met name bij de beleidsmatige ontwikkelingen de toekomstige richting en maatregelen vanuit het rijk onzeker zijn, evenals de financiële ondersteuning hiervoor.

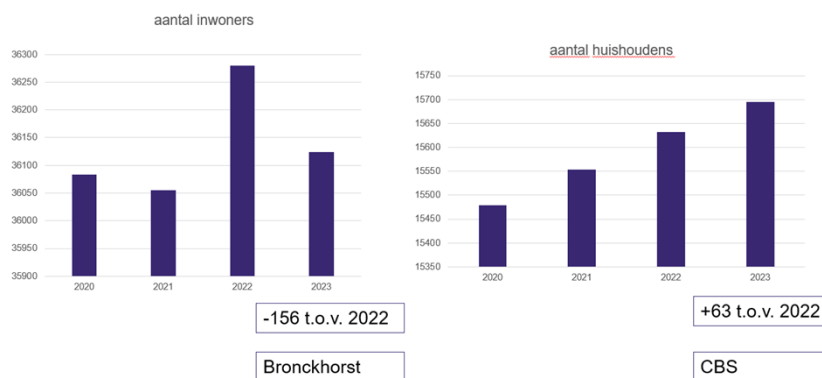
Lokaal

Als we verder inzoomen naar het niveau van Bronckhorst zien we de meest herkenbare en tastbare ontwikkelingen waar we mee te maken hebben. Zo zien we bij de demografische ontwikkelingen dat het aantal inwoners redelijk stabiel is de afgelopen jaren. In 2022 was er een tijdelijke groei, inmiddels zitten we weer rond de 36.100 inwoners. Met de geplande extra woningbouw en instroom van asielzoekers en vluchtelingen neemt het aantal inwoners naar verwachting toe.

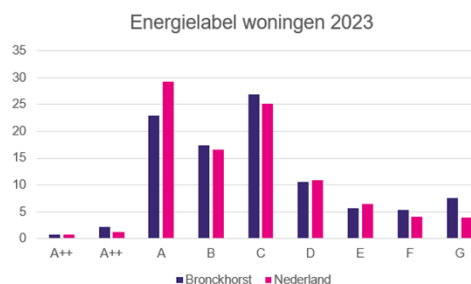
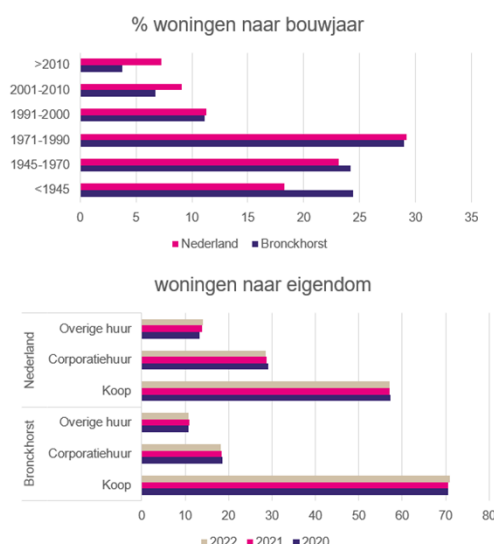
¹ CBS Jaaroverzicht 2023 | CBS

Het aantal huishoudens nam de afgelopen jaren toe. Van ongeveer 15.475 in 2020 naar bijna 15.700 in 2023. Hieruit kan je concluderen dat er gemiddeld steeds minder mensen in één huis wonen. Starters, senioren en alleenstaanden zijn een groeiende groep met een woonbehoefte.

De woningen in Bronckhorst zijn relatief oud. Vergeleken met de rest van Nederland hebben we ongeveer 5% minder woningen jonger dan 2010 en ongeveer 5% meer woningen ouder dan 1945. De huizen in Bronckhorst hebben relatief minder energielabel A en relatief meer energielabel G. Tenslotte constateren wij, al jaren, dat wij een hoger percentage koopwoningen hebben dan het landelijk gemiddelde (ca 70% t.o.v. 57%) en derhalve relatief minder sociale huur- en overige huurwoningen.

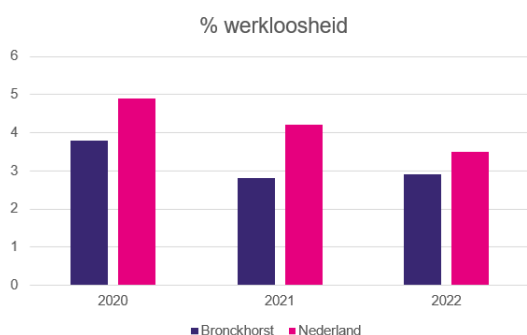
Basisregistraties adressen en gebouwen - bewerking ABF Research 2023

ABF - Primos Woningvoorraad

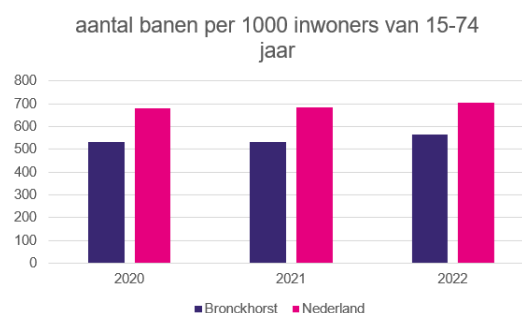
RVO - Energielabels 2023

Het werkloosheidspercentage is in Bronckhorst lager dan in Nederland, waarbij we opmerken dat het landelijke percentage afneemt. Het aantal banen per 1.000 inwoners voor 15-74 jarigen is in Bronckhorst ongeveer 550, terwijl het in Nederland rond de 700 ligt. Hieruit kan je concluderen dat relatief veel inwoners van Bronckhorst in een andere gemeente werken.

CBS - Arbeidsdeelname
(gemeente) 2018-2022

CBS Bevolkingsstatistiek/ LISA
- bewerking ABF Research
2022

Meer kwalitatieve ontwikkelingen die in Bronckhorst spelen, benoemen we hieronder kort.

Netcongestie in relatie tot de ruimtelijke opgaven

Netcongestie betekent letterlijk: file op het elektriciteitsnet. Het treedt op als de volle capaciteit van het net is bereikt. Netbeheerders kunnen hierdoor niet meer de groeiende vraag naar stroom blijven leveren. Dit speelt in heel Nederland, ook in Bronckhorst. De kans is zeer reëel dat niet alle plannen mogelijk zijn en er keuzes gemaakt moeten worden.

Klimaatadaptatie; piekbuien en bomenonderhoud

Klimaatadaptatie gaat over aanpassingen in de openbare ruimte om letterlijk ruimte te geven aan het klimaat. We ondervinden steeds meer overlast als gevolg van het extreme weer met perioden van hitte en droogte en perioden van veel regen met piekbuien. Deze ontwikkelingen hebben gevolgen voor onze inwoners, door bijvoorbeeld hittestress, risico op overstromingen, en de keuzes die we maken op het gebied van riool en water. Maar ook op onze natuur, denk aan bomenonderhoud, wortelopdruk, beplantingsvakken en eigenlijk alles wat groeit.

Ontwikkeling exoten en soortenmanagement

De laatste jaren namen de exoten toe die vragen om bestrijding of beperking. Te denken valt aan de Japanse duizendknoop en de Amerikaans vogelkers. Waar we vanuit de

gemeentelijke overheid een rol hebben om een wildgroei van deze soorten tegen te gaan, zijn we aan de andere kant verplicht om zorg te dragen voor bedreigde dieren en planten. Zo zijn er in spouwmuren soms vleermuizen te vinden, waardoor isolatiemaatregelen voor de energietransitie niet zondermeer mogelijk zijn. Om onderzoekskosten voor de inwoners te beperken, kunnen we als gemeente een soortenmanagementplan te maken. Maar ook zijn er andere ontwikkelingen vanuit de markt, zoals DNA onderzoek per woning. Op dit terrein is nog geen zuiver beleid van de provincie, maar deze wordt wel verwacht.

Stoppende agrariërs in relatie tot landelijk gebied en VAB's

Uit onderzoek blijkt dat Bronckhorst de komende jaren een relatief groot aantal stoppende boeren kent. Dit heeft gevolgen voor zowel de erven (Voormalige Agrarische Bebouwing, VAB) als de landbouwgronden. Voor de VAB's werken we aan een beleid als onderdeel van de woonvisie en het omgevingsprogramma werklocaties. Voor de landbouwgronden in relatie tot de ontwikkelingen in het landelijk gebied wordt nog een politieke discussie gevoerd. We kunnen deze keuze over laten aan de stoppende boeren, waarbij de grond wordt verkocht, of we kunnen op zoek naar mogelijkheden voor vrijwillige kavelruil of strategische grondverwerving. Hierin moeten we samenwerken met andere overheden (waterschap en provincie), waarbij we aandacht moeten hebben bij grondverdeling voor de agrarische familiebedrijven die doorgaan en overige opgaven zoals biodiversiteit. Hier spelen ook sociaal economische aspecten een rol.

Arbeidsmarkt in relatie tot zorg en zorgzwaarte

De arbeidsmarkt in relatie tot de zorg is een groeiend probleem. Inmiddels geven zorgpartijen aan dat zij onvoldoende personeel beschikbaar hebben en in de nabije toekomst mogelijk geen zorg meer kunnen bieden aan mensen in het buitengebied. Ook zien we een groeiende zorgzwaarte in met name de jeugdhulp. Het volume neemt niet zozeer meer toe, maar de zwaarte wel. Op korte termijn hebben we hier als gemeente weinig invloed op. Dit betekent wel dat kosten blijven stijgen.

Geschikte woonvormen en veranderende woonvormen vragen om veranderende eisen

Voor verschillende doelgroepen zijn verschillende woonvormen nodig. De beschikbaarheid van deze woonvormen is belangrijk, ondermeer voor de druk op de zorg. Maar er is ook sprake van een groeiende behoefte aan alternatieve woonvormen, zoals tiny houses, kleine gemeenschappen en flexwoningen. Deze alternatieve bouwvormen vragen om een andere manier van werken en denken. Zo werken we nu aan dusdanig kleine kavels, dat uitbreiding niet mogelijk is en mensen eerder doorstromen bij gezinsuitbreiding. De geldende parkeernormen passen niet bij deze alternatieve woonvormen, deze passen we daarom aan.

Maar dan is het wel belangrijk dat er andere vormen van mobiliteit aangeboden worden, bijvoorbeeld OV-systemen of andere vormen van collectief vervoer.

Kwantiteit en kwaliteit van vrijwilligers

De inzet van vrijwilligers is belangrijk in de gemeente Bronckhorst. We hebben een rijk verenigingsleven en dat vraagt om veel vrijwillige inzet. In het sociaal domein zijn vrijwilligers belangrijk voor het activeren van het collectieve, preventieve voorveld en het sociale netwerk en daarmee voor het voorkomen van zorgvragen. Vrijwilligers ondersteunen de samenleving in zelfredzaamheid en samenredzaamheid. Daarbij mogen we van vrijwilligers niet hetzelfde verwachten als van professionals. Het aantal vrijwilligers neemt echter zowel landelijk als in Bronckhorst af.

Steeds vaker Specifieke Uitkeringen vanuit het rijk

Het rijk geeft haar financiële steun bij gemeentelijke taken steeds vaker in de vorm van Specifieke Uitkeringen (SPUK) met daarbij kaders waar je het geld aan mag besteden en wat je moet doen om voor het geld in aanmerking te komen. Als gevolg hiervan krijgen we vaak incidenteel geld waarvan nog niet duidelijk is of er gekozen kan worden voor een structurele aanpak. Daarnaast kost de verantwoording van de besteding van het geld veel tijd wat ten koste gaat van onze inzet elders.

Analyse financiële ontwikkelingen

Mondiaal

Na de grootste financiële crisis ooit, was de voorspelling voor de jaren na 2020 economische bloei en ongekende technische ontwikkelingen. Met het uitbreken van de pandemie, gevolgd door het uitbreken van de oorlog, werden deze voorspellingen niet waargemaakt/vertraagd. Kenmerkend voor nu is dat enkele van 's werelds grootste economieën zijn begonnen hun beleid te richten op duurzaamheid en het verkleinen van hun ecologische voetafdruk.

Door de lage rente is de schuld in de ontwikkelde landen en de opkomende economieën sterk gestegen. Digitalisering en de technische ontwikkelingen in alle sectoren zorgen voor geoptimaliseerde processen en lagere kosten. Bedrijven of sectoren die zich hierop niet aanpassen, worden uitgesloten of raken verouderd.

Nationaal

De Nederlandsche Bank (DNB) raamde dat de Nederlandse economie in 2024 geleidelijk gaat herstellen. In 2024 herstelt de economie vooral door hoge overheidsbestedingen. De inflatie neemt duidelijk af.

De werkloosheid is historisch laag. De cao-lonen reageren met een vertraging op de sterk opgelopen inflatie. Door loongroei en koopkrachtmaatregelen stijgt de consumptie van huishoudens. DNB verwacht dat de economische groei in 2025 verder aantrekt, grotendeels door de binnenlandse bestedingen. De wereldhandelsgroei blijft echter laag, zodat uitvoer heel beperkt groeit. Het begrotingstekort van de overheid loopt in 2024 en 2025 op, mede door hogere rentelasten.

Lokaal

De ontwikkelingen in Nederland zien we ook in Bronckhorst. Er is sprake van hoge arbeidsparticipatie, dus lage werkloosheid, toch blijft het lastig om het juiste personeel te vinden.

Voor ons als gemeente geldt dat, net als veel andere gemeenten in Nederland, we de komende jaren te maken krijgen met een daling van baten door de herijking van en kortingen op het gemeentefonds. Het rijk koos een andere financieringssysteem waarbij de ontwikkeling van het bruto binnenlands product (bbp) de maatstaf wordt voor de groei van het gemeentefonds. Daarnaast voert zij een aantal kortingen door. Dit in combinatie met de hoge autonome stijging van de lasten, zoals in 2023 bleek voor de Wmo en jeugdhulp, maakt dat er na 2024 geen sprake is van een sluitende exploitatie. Dit gaven we weer in de tweede tussenrapportage over 2023:

Meerjarige ontwikkeling begrotingsruimte	2024	2025	2026	2027
Begrotingsruimte Programmabegroting 2024-2027	9	20	-2.282	-5.929
Saldo mutaties 1e begrotingswijziging 2024 zonder intensivering en dekking	-988	-2.259	-2.185	-1.047
Intensivering vanuit het Programmaplan 2023	-100	-	-	-
Dekking 2024 vanuit projecten voor personeelskosten	500			
Dekking 2024 vanuit egalisatiereserve Openeinderegelingen Zorg en ondersteuning	579			
Begrotingsruimte na 1^e begrotingswijziging 2024	0	-2.239	-4.467	-6.976

Inmiddels zien wij een aantal financiële ontwikkelingen die we betrekken in een actueel beeld. Zo maken we in onderstaande tabel een ontwikkeling zichtbaar uit de voorjaarsnota vanuit het rijk. Hierbij geven wij een indicatie van wat het afschaffen van de oploep van de opschalingskorting betekent voor onze gemeente. De opschalingskorting voerde het rijk in

2015 in, omdat gemeenten door gedwongen opschaling (100.000 plus gemeenten) kosten zouden besparen. De maatregel kwam er nooit door, maar de korting bleef bestaan. Met het besluit om de oploop af te schaffen, besloot het demissionair kabinet ook om de nieuwe financieringssysteem vanaf 2025 in te laten gaan i.p.v. 2027. Hierdoor ontstaat het nadelig effect van de systematiek eerder. De maatregelen in de voorjaarsnota verwerkt het rijk in de meicirculaire. Dat is ook het moment dat wij de begroting hierop aanpassen en u als raad dit besluit. De ontwikkelingen vinden wij van dusdanig belang gezien het financiële perspectief, dat wij deze al wel zichtbaar maken in deze perspectiefnota.

Ook ziet u in de tabel het spaarbedrag genoemd voor het ravijnjaar (2026). In het Programmaplan 2023-2026 stelde u een strategie vast hoe we met het ravijnjaar omgaan. U koos ervoor om een deel te sparen in 2023, 2024 en 2025 (in totaal € 2 miljoen) en u deed de aanname dat het rijk alsnog een deel (structureel) dekt (€ 2,5 miljoen). Toen u als raad dit besloot, kende 2025 de ruimte om te sparen. Dit beeld is inmiddels gewijzigd. Met het vaststellen van de jaarstukken 2023 stellen wij voor om het spaarbedrag van 2025 uit het resultaat van 2023 te dekken. Hierdoor ontstaat er in 2025 financiële ruimte zonder de strategie te wijzigen.

Met het 1^e beeld voorjaarsnota en het spaarbedrag ravijnjaar, ontstaat het volgende beeld van de meerjarige ontwikkeling begrotingsruimte:

Meerjarige ontwikkeling begrotingsruimte	2025	2026	2027	2028
Begrotingsruimte (na 1 ^e begrotingswijziging 2024)	-2.239	-4.467	-6.976	-7.724
Decembercirculaire 2023	-319	-321	-322	-322
Begrotingsruimte voor Perspectiefnota	-2.558	-4.788	-7.298	-8.046
1 ^e beeld voorjaarsnota 2024	-1.150	1.150	1.150	1.150
Spaarbedrag ravijnjaar	1.000			
Begrotingsruimte Perspectiefnota 2025-2028 (incl. beeld voorjaarsnota en sparen ravijnjaar)	-2.708	-3.638	-6.148	-6.896

2. Ambities

De basis waar wij als college mee startten en mee werken, is het coalitieakkoord 2022-2026 “Bouwen aan een dienstbaar, leefbaar en sociaal Bronckhorst”. In dit coalitieakkoord staan 5 speerpunten:

- Kansengelijkheid in een sterke economie
- Mooi wonen in vitaal Bronckhorst
- Samen leven, werken en ontmoeten in een gezonde leefomgeving
- Landschappelijke kwaliteit met oog voor verschillende belangen
- Dienstbare overheid

Deze speerpunten zijn de leidraad voor de doelen, ambities en gewenste resultaten die de coalitie formuleerden en de raad vaststelde. Het akkoord bouwt voort op de strategische opgaven en leidende principes volgend uit de stevige basis vanuit de omgevingsvisie (fysiek domein) en het (beleidskader) sociaal domein.

Ook wordt het belang van een dienstbare overheid sterk benadrukt in het coalitieakkoord. Met heldere kaders, transparantie en strakke opgavegerichte werkprocessen. Daarbij zetten we vooral in op participatie en communicatie.

Dit coalitieakkoord vertaalden we in het Programmaplan 2023-2026 “Regie op een vitaal Bronckhorst”. In dit plan sorteren we al deels voor op een (economisch) onzekere tijd en hoe we ondanks deze onzekerheid toch investeren in de samenleving en het versterken van de realisatiekracht. Vanuit realisme en zorgvuldigheid zochten we naar synergetische voordelen. De uitgangspunten waren en zijn: een actieve gemeente die het gesprek aangaat, keuzes maakt, kaders stelt, regie pakt en slim investeert.

Overheidsrollen

Om richting te geven aan onze ambities en doelen kan een overheid verschillende rollen aannemen in haar werk. Zo kunnen we regels en kaders maken en bewaken, kunnen we inzetten op efficiëntie en effectiviteit, kunnen we inzetten op co-creatie en samenwerking of kunnen we laagdrempelig benaderbaar zijn en vooral geloven in de eigen kracht van onze inwoners.

Per thema of onderdeel kan er gekozen worden voor een andere rol. Zo kan de overheid gericht zijn op responsief, samenwerkend, presterend of procedureel werken. Het is ook mogelijk om binnen één thema meerdere rollen aan te nemen. Zo zijn we bijvoorbeeld op het gebied van lokale initiatieven voor woningbouw of onderhoud voor openbaar groen samen met u als raad aan het zoeken naar kansen om meer vanuit de samenleving naar de overheid te kijken dan vanuit de overheid naar de samenleving (responsief). Terwijl we op deze thema's ook samen werken met stakeholders, resultaatgericht zijn en duidelijk en zorgvuldig opereren.

Vanuit ons coalitieakkoord en programmaplan, de mogelijke rollen die we als overheid kunnen nemen en de analyse van de externe ontwikkelingen die een impact hebben op ons beleid, maken we keuzes in onze budgetten. Deze lichten we nader toe in deel 2.

DEEL 2: Analyse en uitkomsten

In dit deel gaan we in op uitgangspunten en keuzes voor het sluitende meerjarenperspectief.

1. Uitgangspunten

Bij de totstandkoming van dit document, hanteren we een aantal uitgangspunten.

Inhoudelijk

De speerpunten uit ons beleid en ons coalitieakkoord en onze ambities die daaruit voortvloeien blijven de basis van waaruit we werken. Ook betrekken we de overheidsrol die we willen nemen bij de verschillende onderdelen uit het coalitieakkoord en het programmaplan. Met de impactbepaling beoordelen we de invloed van externe ontwikkelingen op ons beleid. We concluderen dat de externe ontwikkeling “aanpassen financieringssysteem op het gemeentefonds” een risico vormt voor het beleid en de ambities. Daarbij kiezen we ervoor om een strategie te bepalen om te komen tot een sluitende begroting. Om ons heen zien we dat gemeenten hier verschillend in kiezen; sommige gaan er vanuit dat het rijk komt met een (gedeeltelijke) oplossing. Door de onzekerheid van een nieuw kabinet, kosten die op dit moment nog steeds meer stijgen dan de gehanteerde inflatie en de tekorten die het rijk zelf kent, kiezen wij niet voor die strategie.

Financieel

Om de begroting sluitend te maken, kunnen wij verschillende maatregelen nemen aan zowel de uitgavenkant als aan de inkomstenkant. Deze willen we echter niet evenredig inzetten. Wij kiezen ervoor om ons te richten op onze uitgaven (lasten), zodat we zo lang mogelijk weg blijven bij het verhogen van de woonlasten voor onze inwoners (inkomstenkant). Aan de uitgavenkant namen we een aantal stappen en doen we verschillende voorstellen. Deze beschrijven we in het volgende hoofdstuk.

Daarnaast zien we onze geplande investeringen vanuit de investeringsagenda als noodzakelijk. We betrekken het stoppen van deze investeringen nog niet in de strategie om

te komen tot een sluitende begroting. Wel kijken we naar de wijze van investeren en financieren.

Uitkomsten en inzet benchmark TwynstraGudde

In maart 2024 vroegen we TwynstraGudde inzicht te geven in onze financiële situatie in vergelijking met andere gemeenten. Daarbij vergeleken zij Bronckhorst met gemiddelden van andere gemeenten in dezelfde grootteklasse (25.000-50.000 inwoners) en drie vergelijkbare gemeenten. Daarbij maakten ze voor al deze gemeenten gebruik van (o.a.) de jaarcijfers 2022. De jaarcijfers 2023 waren op dat moment nog niet beschikbaar. Hierbij maakten ze (significante) afwijkingen in context, lasten en baten inzichtelijk en verklaarden deze waar mogelijk. Tenslotte gaven zij een aantal inzichten, aandachtspunten en ombuigingsopties. In deze paragraaf geven we inzicht in de belangrijkste afwijkingen en inzichten, en laten we zien hoe we omgaan met de voorgestelde adviezen en ombuigingsopties.

Significante afwijkingen

In veel opzichten zijn we, volgens de onderzoekers, vergelijkbaar met andere gemeenten. Een aantal zaken valt op:

- Bronckhorst wordt in vergelijking met andere gemeenten in de grootteklasse, Berkelland, Hof van Twente en Lochem, getypeerd door veelal lagere lasten én baten. M.a.w. we ontvangen minder geld, maar geven ook in verhouding minder geld uit.
- Alleen op het onderdeel Veiligheid hebben wij meer lasten dan de grootteklasse en de referentiegemeenten. De hogere lasten bij veiligheid liggen zowel bij het taakveld crisisbeheersing en brandweer als bij openbare orde en veiligheid. Daarbij merkt TwynstraGudde op dat Bronckhorst op de meeste landelijke indicatoren i.r.t. veiligheid beter scoort dan deze gemeenten. Deze mogelijke correlatie is niet verder onderzocht. Daarbij geven de onderzoekers ook aan dat niet de verwachting is dat bezuinigingen op dit taakveld 1) in grote mate mogelijk zijn, en 2) leiden tot significante voordelen voor de begroting.
- De apparaatskosten en de overheadkosten zijn hoger dan die van de referentiegemeenten. De apparaatskosten zijn de noodzakelijke financiële middelen voor het inzetten van personeel (salarissen), organisatie-, huisvestings-, materieel-, automatiseringskosten e.d. voor de uitvoering van de organisatorische taken. Overheadkosten zijn alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.
- Daarentegen zijn de kosten voor externe inhuur in Bronckhorst significant lager dan in de referentiegemeenten en in gemeenten van dezelfde grootteklasse. Tussen de twee laatstgenoemde punten bestaat waarschijnlijk een correlatie.

Andere inzichten

- Een ander punt dat opvalt, is dat de belastingcapaciteit van onze gemeente vanaf 2024 risicovol is (categorie C). De belastingcapaciteit geeft aan hoeveel belasting de gemeente jaarlijks kan innen; het maakt duidelijk hoe de belastingdruk in de gemeente zich verhoudt tot het landelijk gemiddelde. Dit betekent dat we bijvoorbeeld de OZB niet (snel) sterk kunnen verhogen om risico's af te dekken en tekorten op te lossen.
- Als het gaat om vergunningen en leges zijn de opbrengsten lager dan de kosten. Hiervoor maakte de raad in het verleden een politiek-bestuurlijke overweging, maar betekent wel dat we de stijgende lasten opvangen in de exploitatie.
- Er is sprake van jaarlijks terugkerende, groter wordende financieringsoverschotten. Dit kan wijzen op planningsoptimisme. Daarmee wordt bedoeld dat er gelden worden vrijgemaakt voor investeringen, maar die we dat jaar niet besteden. De investeringen lopen achter op de beschikbare kredieten. De planning is daarmee niet realistisch.
- Bronckhorst kent, net als veel andere gemeenten, overschotten in de jaarstukken. TwynstraGudde adviseert deze te analyseren, maar geeft ook aan niet te veel te verwachten gezien de vele incidentele meevallers vanuit het rijk de laatste jaren.
- Wij gaan als gemeente meer risico's lopen. De solvabiliteit wordt risicovoller, gezien de investeringsagenda, en de structurele exploitatieruimte en de belastingcapaciteit zitten reeds in categorie C (meest risicovol).

Aandachtspunten en ombuigingsopties

TwynstraGudde geeft ons verschillende aandachtspunten om te onderzoeken. Per punt (schuingedrukt) geven we weer wat we hiermee doen of hebben gedaan.

- *Analyseer in welke mate de wendbaarheid kan worden versterkt door te kijken naar de balans tussen structurele en incidentele middelen.*
 - Door goed te bekijken welke ambities we met incidentele middelen oppakken en welke ambities we structureel financieren, wordt de wendbaarheid van de gemeente bevorderd. Dit betrekken we in onze volgende begrotingen. Daarnaast kijken we naar onze huidige budgetten hoe deze in het verleden zijn opgebouwd en waarvoor wij ze inzetten.
- *Analyseer de onbenutte belastingcapaciteit in relatie tot de weerstandscapaciteit.*
 - De onbenutte belastingcapaciteit betrekken we in de weerstandscapaciteit. Aangezien de belastingcapaciteit al risicovol is, is het verhogen van de belastingen minder logisch. Dit advies betrekken we bij het opstellen van de nota rond risicobeheersing waarin we vastleggen hoe we de weerstandscapaciteit opbouwen.
- *Analyseer in welke mate er sprake is van planningsoptimisme en structurele onderbesteding.*

- De afgelopen periode werkten we hard aan het “realistischer begroten”. De accountant constateerde al dat wij hierin niet afwijken van andere gemeenten. Toch hebben we nog kritischer gekeken naar verschillende budgetten. Hierover leest u in de volgende paragraaf meer.
- *Analyseer de totale woonlasten waarbij wordt gekeken naar de OZB in relatie tot de afvalstoffen- en rioolheffing.*
- In onze zoektocht keken we naar het aanpassen van de rioolheffing en op een andere wijze doteren aan de voorziening. Hiermee kan de rioolheffing dalen waardoor met een gelijk bedrag de OZB kan stijgen. Hiermee ervaren inwoners geen extra woonlasten, maar het zorgt wel voor meer begrotingsruimte.

Daarnaast stelt TwynstraGudde een aantal ombuigingsopties voor. Daarbij geven de onderzoekers mee dat los van het domein veiligheid, er geen domeinen zijn waarvoor het op dit moment logisch is om de lasten sterk te verlagen. Per optie (schuingedrukt) geven we weer wat we hiermee doen of hebben gedaan.

- *Een deel van de geraamde kapitaallasten niet opnemen voor de nu ingeplande jaren, dus investeringen meer spreiden over de jaren: te overwegen.*
- Met het plannen van investeringen vragen we hier nadrukkelijk aandacht voor. Ook de investeringsagenda bekijken we qua planning op realisme. We gaan er vanuit dat we dit kunnen realiseren en nemen hiervoor ook een bedrag mee in onze voorstellen.
- *Het temporiseren van structurele uitgaven omdat uitgaven naar verwachting later uitgegeven gaan worden, omdat tijd nodig is om bijvoorbeeld nieuwe medewerkers aan te trekken en het nieuwe beleid uit te voeren: te overwegen.*
- Met het begroten van nieuw beleid of beleidsintensivering betrekken we dit advies.
- *Het verhogen van heffingen en belastingen, om meer inkomsten te genereren: niet direct te overwegen.*
- Vanwege de bestaande hoge belastingdruk ligt dit niet voor de hand. Zoals ook eerder aangegeven, willen we zo lang mogelijk wegblijven bij het verhogen van de woonlasten voor inwoners.
- *Het meer kostendekkend maken van leges en heffingen: te overwegen.*
- We betrekken dit in onze voorstellen om te komen tot een sluitende begroting.
- *Het uitvoeren van een tarievenonderzoek sociaal domein: te overwegen.*
- Bij de recente herijking van de plekprijzen vond een onderzoek plaats (augustus 2023) naar de totstandkoming van de prijzen en lumpsum budgetten. Dit onderzoek biedt inzicht in de tarieven. Een nieuw onderzoek biedt geen meerwaarde. Binnenkort gaan we opnieuw de aanbesteding doen en is het uitgangspunt om vanuit marktconforme tarieven de zorg in te kopen. Verwachting is dat dit niet leidt tot lagere prijzen.

- *Het onderzoeken van mogelijke bezuinigingsopties op het taakveld “veiligheid”: te overwegen, maar leidt waarschijnlijk niet tot grote resultaten.*
- Daarbij geeft TwynstraGudde aan dat niet te verwachten is dat bezuinigingen op dit taakveld in grote mate mogelijk zijn en leiden tot significante voordelen voor de begroting. We betrekken veiligheid in onze overwegingen, maar gezien het advies voeren we hier geen diepgaande analyse op uit.
- *Het onderzoeken van mogelijkheden om ruimte in de exploitatie te creëren door het herijken van de financiering van investeringen. Specifiek ten aanzien van de investeringsagenda in relatie tot de bestemmingsreserves.*
- Dit onderdeel betrekken we in onze overwegingen op de (middel)lange termijn. Daarbij overwegen we om de bestemmingsreserve Investeringsagenda aan te vullen vanuit de algemene reserve, waardoor een kleiner deel van de investeringen uit de exploitatie hoeft te worden betaald. Daarmee daalt op termijn de solvabiliteit, maar ontstaat begrotingsruimte in de exploitatie.

2. Maatregelen voor een sluitende begroting

In dit hoofdstuk beschrijven we de daadwerkelijke mogelijkheden en uitkomsten om te komen tot een sluitende begroting voor de jaren 2025 en 2026 en het dekken van een deel van het tekort in 2027 en 2028. We hebben daarbij gezocht naar mogelijkheden die in lijn liggen met de speerpunten uit ons beleid en ons coalitieakkoord, en de impact van de externe ontwikkelingen die op ons afkomen. Zodat we, ondanks deze maatregelen, nog steeds klaar zijn voor de toekomst. Voor de tekorten die na deze maatregelen te zien zijn voor 2027 en 2028 stelden we een plan van aanpak op (zie deel 3).

Realistisch begroten (collegebevoegdheid)

Realistisch begroten is altijd het uitgangspunt bij de gemeente Bronckhorst. Er is geen sprake van een grote pot onvoorzien of het (te) ruim ramen van werkzaamheden. De benchmark van TwynstraGudde bevestigt dit. Wel wijzen de onderzoekers ons op mogelijke planningsoptimisme. Desondanks is er, door verschillende redenen, soms sprake van een ruimte in een budget. Dit kan zijn omdat projecten doorschuiven in de tijd (door problemen in capaciteit of externe factoren) of omdat de verwachting was dat meer ruimte in het budget nodig was. In de analyse om te komen tot een sluitende begroting, keken we daarom extra kritisch naar deze onderuitnutting en de mogelijke keuzes die we hierin kunnen maken. Daarnaast keken we naar activering van kosten en het structureel begroten van personeelslasten op projecten. Dit alles leidt tot een besparing in de exploitatie van € 2 mln in 2025 en € 1,8 mln voor 2026, 2027 en 2028. Het scherper begroten vergroot het risico dat

budgetten niet toereikend zijn wanneer prijzen fluctueren. Dit betrekken we in ons risicomanagement.

Voorstellen minder uitgaven; politieke keuzes

Naast het realistisch begroten, keken we ook naar koppelkansen en politieke keuzes. Koppelkansen zijn mogelijkheden om met één budget meerdere doelen te dienen en politieke keuzes zijn opties om met een lager ambitie- of kwaliteitsniveau genoeg te nemen. Waar binnen het vastgestelde beleid keuzeruimte is, valt dit onder de collegebevoegdheid. Een voorbeeld daarvan is het overdragen van de ondergrondse containers naar Circulus Berkel of het besparen op brandstofkosten door een efficiëntere inzet van materieel. Naast koppelkansen en politieke keuzes met een collegebevoegdheid, stellen wij keuzes voor om te komen tot een sluitende begroting waar goedkeuring van de gemeenteraad voor nodig is. Het totaal aan keuzes geven we weer als maatregelen in het overzicht in bijlage 3.

Bij het tot stand komen van deze voorstellen, kwamen we ook mogelijkheden tegen die we (vooralsnog) niet voorstellen aan de raad. Het gaat bijvoorbeeld om voorstellen die niet in lijn zijn met onze ambities (zoals beschreven in deel 1) of omdat het voorstel op korte termijn geld bespaart, maar op langere termijn meer geld gaat kosten. Zoals bijvoorbeeld het stoppen of afschalen van de dorpskamers, het uitschakelen van de buitenverlichting na 23.00u, het stoppen met het onderwijsachterstandenbeleid, het stoppen met subsidies voor kunst en cultuur of het opheffen van kleine stembureaus.

Ook zien we een aantal mogelijkheden die nader uitgezocht moeten worden. Deze mogelijkheden leiden mogelijk tot besparingen, maar het is op dit moment onvoldoende duidelijk of het realistisch is om dit uit te voeren, wat de precieze besparing is en/of wat de impact van deze mogelijkheid is. Deze voorstellen nemen we daarom mee in de “tweede zeef” voor de (middel)lange termijn (zie deel 3).

In bijlage 3 geven we een overzicht van de concrete voorstellen. Dit zijn voorstellen die zowel vanaf 2025 in kunnen gaan als waarvoor we nog verder onderzoek moeten uitvoeren (tweede zeef). De voorstellen zijn onder te verdelen in het uitstellen van werkzaamheden, het verminderen van de kwaliteit van werkzaamheden of het stoppen van werkzaamheden.

Uitstellen

Het uitstellen van werkzaamheden leidt op korte termijn tot minder uitgaven. Deze kosten komen in de toekomst terug (uitstel is geen afstel). Een aandachtspunt is dat we goed moeten analyseren of uitstel geen onverantwoorde risico's met zich meebrengt.

Werkzaamheden die we bijvoorbeeld voorstellen om 2 jaar uit te stellen zijn bermverlaging en het leggen van bermstenen. Dit leidt tot een besparing van de uitvoerkosten en de kosten van de afvoer van grond.

Kwaliteit verminderen

Een tweede variant om minder geld uit te geven is om het kwaliteitsniveau naar beneden bij te stellen. Bij een deel van onze werkzaamheden is er sprake van een minimaal kwaliteitsniveau dat we moeten nastreven. Op onderdelen zitten wij boven het minimale niveau, gedreven vanuit ons beleid en onze waarden. Gezien de huidige financiële ontwikkelingen voelen we ons genoodzaakt om concessies hierin te doen.

Zo stellen we bijvoorbeeld voor om de bestrijding van de eikenprocessierups alleen te doen op kwetsbare locaties (scholen, verzorgingstehuizen, sportvelden e.d.).

Stoppen

Een meer definitieve mogelijkheid voor minder uitgaven is het stoppen met werkzaamheden. Ook hier is het belangrijk om een goede risico-afweging te doen op bijvoorbeeld veiligheid, “boemerangeffect” (krijgen we deze kosten niet op een ander vlak terug als we nu stoppen) en de relatie met de externe ontwikkelingen die we op ons af zien komen.

Het stoppen van iets is altijd een bittere pil; we begonnen niet voor niets aan iets. Toch zien we ons genoodzaakt voor te stellen om met een deel van onze werkzaamheden te stoppen, hieronder enkele voorbeelden:

- We stellen voor om te stoppen met de activiteiten rondom de boomplantdag en de geboortebomen.
- We stellen voor om te stoppen met de verkiezing van de ondernemer van het jaar.
- We stellen voor om te stoppen met het project “Samen Bronckhorst” en kijken naar de mogelijkheden om dit als onderdeel op te nemen in het programma Migratie en Integratie.
- Omdat alle kleine beetjes helpen, stellen we ook voor om te stoppen met het verstrekken van de BEST-tas, voor het apart inleveren van boeken, kleine elektrische apparaten, speelgoed en textiel.

3. Extra geldvragen

Naast de mogelijkheden om geld te besparen, hebben we ieder jaar te maken met extra geldvragen en autonome ontwikkelingen. De eerste zijn vragen om budget om gestelde ambities te realiseren of omdat we ontwikkelingen zien die extra budget vragen. Autonome ontwikkelingen zijn ontwikkelingen die op ons afkomen en waar we als gemeente zelf geen invloed op kunnen uitoefenen. Deze kunnen volgen uit regelgeving en het volgen van de financiële uitgangspunten.

Budgetvraag voor ambities en ontwikkelingen

U begrijpt dat we dit jaar zeer kritisch zijn op het vragen voor budget voor ambities of ontwikkelingen. Toch zien wij een aantal ontwikkelingen waarvan wij denken dat budget hiervoor noodzakelijk is.

Flexwonen; tijdelijke woonoplossingen

Om snel aan de kwalitatieve woningbehoefte te voldoen, zetten we in op flexibele en tijdelijke woonoplossingen die we relatief snel kunnen realiseren. De komende periode onderzoeken we de mogelijkheden van het realiseren en exploiteren van flexwoningen voor verschillende doelgroepen. Daarnaast gaan we op zoek naar geschikte locaties om deze woningen te realiseren. De woningbouwcorporaties ProWonen en Sité zijn twee partners die ons helpen bij de realisatie van de flexwoningen. We verwachten de flexwoningen in de komende jaren gefaseerd te realiseren. Hiervoor is een extra budget van € 400.000 nodig voor personele inzet en de grondexploitatie, waarvan we € 200.000 dekken vanuit het programma Migratie en Integratie. In het eerste jaar verwachten we 30-50 woningen te realiseren.

Uitvoering geven aan het grondbeleid

Om actief grondbeleid in de praktijk uit te kunnen voeren, is een werkbudget nodig. Regelmatig is in de verkennende voorfase van een project, nog zonder dat er op dat moment al sprake is van een grondexploitatie of de mogelijkheid van kostenverhaal, onderzoek noodzakelijk. Dat kan gaan om taxaties of andere verkennende onderzoeken, zoals een massastudie voor een stedenbouwkundige invulling of onderzoek gericht op de flora en fauna. Alle kosten komen uiteindelijk ten laste van de gemeentelijke grondexploitaties en aan de anterieure overeenkomsten voor particuliere gebiedsontwikkelingen. Maar soms gaat een ontwikkeling niet door. Met de vaststelling van de 2^e tussenrapportage 2023 stelde u als raad hiervoor een werkbudget van €100.000 beschikbaar voor 2024. Vanaf 2025 stellen we voor dit werkbudget voor 2 jaar beschikbaar te stellen voor een bedrag van € 50.000.

Krediet aanpassing brandweerkazerne (investering)

De VNOG wil de brandkazernes Arbo-technisch aan de huidige eisen aanpassen. De kazernes in Bronckhorst zijn ons eigendom en we voeren de benodigde aanpassingen uit op verzoek van de VNOG. Forse prijsstijgingen en omvangrijkere aanpassingen dan voorzien zorgen ervoor dat we te maken hebben met € 330.000 aan extra kosten. De totale investering komt hiermee op € 630.000.

Aanvullende subsidie lokale omroep

De duur van de incidentele subsidie is afgestemd op de voorgestelde wijziging van de Mediawet. De verwachting was dat het rijk met ingang van 2025 de financiering van de lokale omroepen overnam. Dit is nu door uitstel van de aanpassing van de Mediawet niet het geval. Zonder aanvullende subsidie kan de lokale omroep de ingezette professionalisering - die nodig is om aan de eisen van een streekomroep te voldoen - niet voltooien. Voorstel is om voor de twee overgangsjaren 2025 en 2026 middelen toe te kennen en het subsidiebedrag te verhogen. Dat betekent een extra geldvraag van € 26.000 in 2025 en 2026. Dit is bovendien een regionale samenwerking waarbij meerdere gemeenten en omroepen betrokken zijn die samen investeren.

Contract groenonderhoud

Het groenonderhoud en het bestrijden van onkruid op verhardingen is begin 2024 aanbesteed. De aanbesteding viel € 186.000 duurder uit dan we begroot hadden.

Aanschaf gebouwenbeheersysteem

Gebouweninformatie is versnipperd en moeilijk inzichtelijk. Verbetering van de beheersing van onderhoudsmaatregelen en financiën is van belang. Na de aanschaf in 2024 vraagt het systeem € 15.000 per jaar voor licentiekosten.

Omgevingsprogramma Landelijk gebied

Om de gewenste effecten van het omgevingsprogramma Landelijk Gebied te bereiken, zetten we extra in op:

- inhoudelijk, financieel en praktisch ondersteunen van gebiedsprocessen;
- organiseren van integraal werken en participatie van inwoners en agrariërs bij gebiedsopgaven;
- ontwikkelen van toekomstbeelden landelijk gebied en de agrarische sector;
- versterken van contact en samenwerking met agrarische sector;
- integreren en actualiseren van beleid bij de programmaonderdelen;
- voorbereiden onderdelen omgevingsplan (waaronder afmaken kwaliteitskaarten met cultuurlandschappen en erfgoed);

- actualiseren beleid (waaronder integratie groen erfgoed, cultuurlandschappen, biodiversiteit en klimaatverandering);
- voorbereiden van onderdelen van het omgevingsplan voor erfgoed, landschap en landbouw;
- monitoren van resultaten en effecten van dit programma.

We willen hiervoor een budget van € 200.000 beschikbaar stellen voor een periode van 2 jaar.

80 jaar bevrijding

We vieren in 2025 het feit dat Nederland 80 jaar geleden bevrijd is. Deze gebeurtenis zou bij 75 jaar bevrijding in 2020 zowel landelijk als provinciaal groot opgepakt worden, maar is door de pandemie grotendeels niet doorgegaan. Speciaal voor deze viering en regionale activiteiten stellen wij voor om € 10.000 te reserveren.

Versterking organisatie

Bronckhorst heeft gekozen voor een organisatie met veel ruimte voor medewerkers, een relatief gering aantal managers en geen teamleiders of coördinatoren. We geloven nog steeds in een grote mate van zelforganisatie, maar hebben als gemeente ook te maken met steeds complexere vraagstukken, hoge ambities en een organisatie die is gegroeid. Dat vraagt om een professionaliseringsslag met meer sturing op programmatisch en projectmatig werken en meer strategische capaciteit. De sturing van de organisatie met het huidige aantal managers sluit niet meer aan. Om de effectiviteit te vergroten, is een investering nodig in de capaciteit op het gebied van management, senioren/coördinatoren en een strategische impuls binnen de clusters. Om een eerste stap te maken vraagt dit een structurele inzet van € 300.000.

De organisatie werkt aan een organisatieontwikkelingsplan met als doel te behouden wat past bij Bronckhorst en toe te voegen wat past bij de tijd. U wordt als raad over de ontwikkelingen geïnformeerd.

Budgetvraag voor autonome aanpassingen

Naast de extra geldvragen hebben we te maken met autonome aanpassingen op het gebied van werkgeversverplichtingen, externe partijen en overige aanpassingen.

In de perspectiefnota leggen we financiële uitgangspunten vast

Ieder jaar leggen we in de perspectiefnota de financiële uitgangspunten vast, zodat voor alle betrokkenen de (technische) randvoorwaarden in het begrotingsproces bekend zijn. Dit helpt ook bij de verantwoording naar de toezichthouder en accountant. De uitgangspunten

“maken” het beeld voor het onderdeel beschikbare financiële ruimte. U ziet ze opgesomd in bijlage 1. Hieronder gaan we kort in op de belangrijkste wijzigingen voor deze uitgangspunten.

Werkgeversverplichtingen

Hogere vergoeding reiskosten en thuiswerken

Ter uitwerking van “aantrekkelijke werkgever blijven” voerden we in 2023 de cao-maatregel voor verhoging van de kilometervergoeding voor woon-werkverkeer (van € 0,09 naar € 0,23) en reiskosten (van € 0,19 naar € 0,23) door. Ook de verhoging van de thuiswerkvergoeding van € 2 naar € 3 per dag is uitvoering cao. Daarnaast zien we dat steeds meer mensen naar kantoor komen en dat de formatie-uitbreiding met 20 fte meer van dit budget vraagt.

Hogere verzekeringskosten voor het personeel

Vanuit de cao-afspraken van 2024 geven we als werkgever een vergoeding voor medewerkers die een Arbeidsongeschiktheidsverzekering (AOV) afsloten. Daarnaast steeg de premie van Loyalis, onder andere door toename van het aantal medewerkers.

Externe partijen

Van de samenwerkingsverbanden ontvingen we de kadernota's met hun beleidsvoornemens voor 2025-2028. En van uitvoeringsorganisaties ontvingen we een prijsopgaaf voor de voortzetting van de uitvoeringscontracten (loon-, prijs- en volumestijging).

Samenwerkingsverband GGD

Als gemeente hebben we verschillende samenwerkingsverbanden waaronder de GGD. In haar programmabegroting indexeert de GGD de verschillende budgetten en verhoogt zij daarvoor de bijdragen van de afzonderlijke gemeenten. Voor ons gaat het om € 29.000.

ICT-samen

De gestegen prijzen van ICT-middelen, het gestegen aantal medewerkers dat de verschillende middelen gebruikt, de verstrekking van devices aan raads- en commissieleden, contracten voor informatieveiligheid en Microsoftlicenties vraagt om een grotere bijdrage van € 200.000 vanuit Bronckhorst.

Datalab Go

De continuering van Datalab GO vraagt € 158.000. De evaluatie van Datalab GO vindt in 2024 plaats.

Overige aanpassingen

Verder nemen we de aanpassing mee met een relatie naar de inkomsten anders dan de Algemene uitkering.

GBTwente brengt loon- en prijsstijgingen in rekening

Voor haar dienstverlening vraagt GBTwente, uitvoerder van de gemeentelijke belastingen, een hogere bijdrage. Vanuit loon- en prijsstijgingen, maar ook voor hogere hoeveelheden (zoals voor kosten van bezwaarafhandeling). Uitgangspunt is dat we de kosten “drukken” op de bijbehorende belastingsoorten. Voor de stijging van de kosten (€ 100.000 jaarlijks) verdelen we dat over de ongebonden heffingen, zoals OZB (verhoging opbrengst), en gebonden heffingen, zoals afvalstoffenheffing (verhoging tarieven).

Alliander geeft een hoger dividend

Over 2023 was de dividenduitkering van Alliander hoger dan geraamd. Op basis van de vooruitzichten van Alliander ramen we de dividendinkomsten structureel € 120.000 hoger.

4. Extra inkomsten

Naast realistisch begroten, koppelkansen en politieke keuzes is de derde “knop” die we inzetten om te komen tot een sluitende begroting, extra inkomsten. Wij doen een aantal voorstellen om extra inkomsten te genereren, zoals bijvoorbeeld het verhogen van leges, het introduceren van parkeerkosten bij de toeristische locatie Bronckhorst en het actiever inzetten van bestuurlijke boetes. Ook kijken we naar mogelijkheden om de balans in de lokale woonlasten aan te passen, waardoor we meer middelen in kunnen zetten voor ambities door het tarief voor riolering te verlagen en voor hetzelfde bedrag de OZB te verhogen. Deze mogelijkheden voor extra inkomsten zijn betrokken bij de politieke keuzes in bijlage 3.

5. Totaalbeeld

De uitkomsten van al deze maatregelen leiden tot het volgende overzicht. Zoals eerder aangegeven ziet u in de tabel het 1^e beeld opgenomen van de voorjaarsnota 2024. De voorjaarsnota werkt het rijk uit in de meicirculaire. Pas na de meicirculaire verwerken wij de informatie in onze begroting met een begrotingswijziging. Daarnaast is het bedrag over het sparen voor het ravijnjaar (2026) afhankelijk van besluitvorming van u als raad bij de Jaarstukken 2023.

We zien dat we met het nemen van deze maatregelen ruimte creëren in 2025 en 2026. We realiseren ons ook dat we nog een grote uitdaging hebben in 2027 en 2028 wanneer landelijk geen wijzigingen plaatsvinden. Wij stellen voor om de ruimte die ontstaat in 2025 en 2026 te reserveren om een gedeelte van de uitdaging in respectievelijk 2027 en 2028 op te lossen. Dit is vergelijkbaar met de strategie die u als raad koos om te sparen voor het ravijnjaar 2026, zoals beschreven in hoofdstuk 1 (pp.12).

Meerjarige ontwikkeling begrotingsruimte	2025	2026	2027	2028
Begrotingsruimte (na 1^e begrotingswijziging 2024)	-2.239	-4.467	-6.976	-7.724
Decembercirculaire 2023	-319	-321	-322	-322
1 ^e beeld voorjaarsnota 2024	-1.150	1.150	1.150	1.150
Spaarbedrag ravijnjaar	1.000			
Sparen in 2025/2026 voor resp. 2027/2028			547	464
Begrotingsruimte Perspectiefnota 2025-2028 (incl. beeld voorjaarsnota en sparen ravijnjaar)	-2.708	-3.638	-5.601	-6.432
Realistisch begroten	1.960	1.856	1.800	1.800
Politieke keuzes	2.772	3.528	2.446	2.446
Extra geldvragen	-988	-794	-331	-331
Autonome ontwikkelingen	-489	-489	-489	-678
Sparen voor 2027 en 2028	-547	-464		
Totale begrotingsruimte	0	0	-2.175	-3.195

Met dit totaalbeeld is er sprake van een sluitende begroting in 2025 en 2026 wanneer alle voorstellen worden aangenomen. In deel 3 laten we zien hoe we voor de jaren vanaf 2027 tot een sluitende begroting willen komen.

DEEL 3: Plan van aanpak tweede zeef vanaf 2027

Mits de gemeenteraad instemt met de voorgestelde maatregelen, laat deel 2 een sluitende begroting zien voor 2025 en 2026. Voor de jaren 2027 en verder is er nog sprake van een begrotingstekort. Dit deel laat het plan van aanpak zien om te komen tot een sluitende begroting vanaf 2027. Hiervoor zoeken we een aantal zaken verder uit en/of bespreken we onderwerpen met de gemeenteraad en de samenleving. Daarom stellen we dit plan met de richting op hoofdlijnen voor.

Andere manier van werken en budgetteren

De financiële situatie zoals we die op dit moment in Bronckhorst zien, zijn we niet gewend. We gooien geen geld over de balk of doen onnodig werk. We geven niet bovengemiddeld uit, zoals ook blijkt uit het rapport van TwynstraGudde. Maar we kenden de afgelopen periode een bepaalde mate van financiële ruimte. Met de voorstellen in deze perspectiefnota maken we grote stappen om goed en kritisch te kijken naar deze uitgaven. De komende tijd willen we onderzoeken of we nog strengere keuzes kunnen maken waarmee we efficiënt en meer lean kunnen werken. Denk bijvoorbeeld aan taakstellingen bij aanbestedingen, projectbegrotingen of vaker afwegen om te kiezen voor het minimale in plaats van de optimale variant. In het vervolg van deze zoektocht naar een sluitende begroting dagen wij ons vooralsnog uit om het resterend tekort vanaf 2027 voor 15% te dekken door nog kritischer te kijken naar onze uitgaven.

Ambities bijstellen

Met die uitdaging betekent het dat de overige 85% van het tekort gevonden moet worden door het bijstellen van de ambities. Er speelt veel en er wordt veel van ons als gemeente gevraagd en verwacht. Niet alles moeten we verplicht op het hoogste niveau of in een zo'n kort mogelijke periode realiseren. We kunnen keuzes maken in ambities om dingen niet te doen, op een andere manier te doen of te vertragen. Gedeeltelijk deden we dit al met de politieke keuzes die we in deel 2 maakten.

Voor complexere of belangrijkere ambities willen we dit samen met de gemeenteraad bepalen. Daarbij zijn we genoodzaakt om geen enkel onderwerp te schuwen. Gezamenlijk moeten we pijnlijke keuzes maken zoals bijvoorbeeld minder of minder snel woningen realiseren, vertragen in de landbouw en/of energietransitie, concessies doen in de leefbaarheid en het sociaal domein, minder investeren in kansengelijkheid en een sterke economie of inleveren op onze dienstverlening. De komende periode gaan we hiervoor met

de raad in gesprek en samen op zoek naar de mogelijkheden. In dit gesprek is het belangrijk om zicht te hebben op de impact en effecten van deze keuzes. Wat merkt de inwoner, waarmee komen we in een lastig gesprek met onze maatschappelijke partners, waarmee schuren we tegen wet- en regelgeving aan en wat levert het precies op?

Naar verwachting is het mogelijk om keuzes te maken in de ambities. Het verkrijgen van een goed inzicht in de impact en het effect om daarmee de juiste keuzes te maken kost echter tijd. Daarom gaan we er vooralsnog vanuit dat de mogelijke keuzes die we maken vanaf 2027 effect hebben op de begroting.

Aanvullend onderzoek

Om aanvullend inzicht te krijgen, gaan we verdiepend onderzoek doen naar de verschillende budgetten in onze begroting. Deze stap leidt naar verwachting niet tot vrijkomende middelen, maar geeft dieper inzicht in de geldstromen en de keuzes die we kunnen maken.

Daarnaast gaven we op verschillende onderwerpen aan dat nader onderzoek gewenst is. Zo krijgen we inzicht of deze mogelijkheden tot besparingen leiden, maar ook of dit realistisch is om uit te voeren en/of wat de impact van deze mogelijkheden zijn.

Anders inzetten algemene reserve

De algemene reserve kennen we als buffer om onvoorziene uitgaven op te vangen. Het uitgangspunt vanuit de toezichthouder is altijd geweest om de reserve niet te gebruiken om structurele lasten mee te dekken. De tekorten die wij op ons af zien komen, zijn structurele lasten. In een recente notitie stelde het Bestuurlijk Overleg Financiële verhoudingen vast dat onder voorwaarden een verruimde inzet van de algemene reserve mogelijk is. Met het aannemen van de Investeringsagenda verlaagden we onze algemene reserve. We betrekken de mogelijkheden die er zijn in ons plan richting 2027.

Extra inkomsten

Tenslotte is het altijd mogelijk om extra inkomsten te genereren. Gedeeltelijk betrokken we dit in deel 2. Het daadwerkelijk verhogen van de woonlasten van de inwoners, wensen wij pas als laatste redmiddel in te zetten. Ook TwynstraGudde geeft aan dit geen logische optie te vinden. Daarom nemen we deze optie vooralsnog niet mee in het plan van aanpak.

Bijlage 1. Uitgangspunten 2025-2028

In deze bijlage noemen we de (technische) randvoorwaarden die we gebruiken bij het maken van de Programmabegroting 2025-2028. Daarmee zijn ze voor alle betrokkenen in het begrotingsproces bekend en onderbouwen we de verantwoording over de informatie in de begroting richting toezichthouder en accountant. Daarna lichten we de uitgangspunten toe.

Omschrijving uitgangspunt	
Lasten (algemeen)	
Prijsstijging (inflatie)	2,8% (pbbp in Septembercirculaire 2023)
Dotaties onderhoudsvoorzieningen	2,8% (pbbp in Septembercirculaire 2023)
Subsidies	Algemene subsidieverordening indexering met 2,8%. Voor gesloten budgetovereenkomsten gelden indexatiebepalingen overeenkomsten
Gemeenschappelijke regelingen	Beginstand volgens Programmabegroting 2024-2027 (april 2024)
Salarissen	Indexering met 5,8% voor Cao-stijging en stijging sociale lasten (loonvoet sector overheid).
Kapitaallasten	Doorrekening van gegevens in Programmabegroting 2024-2027
Baten (algemeen)	
Belastingen onroerende zaken (ozb)	2,8% (pbbp in Septembercirculaire 2023)
Overige belastingen	2,8% (pbbp in Septembercirculaire 2023)
Rechten	Tarieven zijn kostendekkend
Leges	2,8% (pbbp in Septembercirculaire 2023) tot maximaal kostendekkend, rekening houdend met wettelijke voorschriften voor reisdocumenten, etc.
Overige opbrengsten	2,8% (pbbp in Septembercirculaire 2023) Voor gesloten overeenkomsten gelden de indexatiebepalingen in de overeenkomsten
Overige uitgangspunten	
Stelpost onvoorzien	€ 3,50 per inwoner
Prijspeil meerjarenperspectief	Constance prijzen (prijspeil jaarschijf 2025)
Algemene uitkering gemeentefonds	Septembercirculaire 2023
Eenheden Algemene uitkering	Vanuit feitelijke aantallen eenheden op 1-1-2024 prognose voor de stand op 01-01-2025
Kostenverdeling	Afdelingsplannen 2024
Deel van de Algemene reserve voor bufferfunctie (risicovermogen)	€ 11.500.000
Rente extern	
Bestaande opgenomen leningen	Basis is bestaande leningportefeuille
Nieuw op te nemen leningen	4,00%
Bestaande verstrekte leningen	Basis is bestaande leningportefeuille
Rekening courant	
- krediet	1maands Euriborrente plus 0,21%, medio 2024
- tegoed	1maands Euriborrente min 0,25%, medio 2024
Kortlopende uitzettingen / schatkistbankieren	Eonia
Leverancierskrediet	0% en betaling binnen 30 dagen
Rente intern	
Rentetoevoeging reserves	
- bestemmingsreserve afkoop onderhoud graven	3,00%
Renteverdeling	
- investeringen grondenexploitatie	1,76%
- investeringen overig	1,50%

TOELICHTING UITGANGSPUNTEN

De uitgangspunten passen we toe op 2025. Voor de volgende jaren gebruiken we de methode “doorrekening tegen contante prijzen”. Dit houdt in dat we in die jaren geen aanvullende loon-, prijs- of rentecorrectie toepassen.

Prijsstijging goederen en diensten

Het inflatiepercentage halen we ieder jaar uit de gemeentefondscirculaire. Dit is het door het Centraal Planbureau (CPB) bepaalde percentage (Meicirculaire 2024) voor het begrotingsjaar (2025) voor overheidsbestedingen. Het cijfer komt beschikbaar bij de opstelling van de Meerjarige Economische Verkenning (MEV) door het CPB (inschattingen voor de toekomst). Bij de Perspectiefnota kijken we naar de Septembercirculaire (laatst bekende moment). Dit MEV-percentage gebruikt het rijk bij de toekenning van de grootste inkomstenbron voor de gemeente: de Algemene uitkering. Dat gebruiken we weer aan de uitgavenkant bij prijsgevoelige budgetten. Voor uitgaven en inkomsten in de private sfeer volgen we de geëigende CBS-indexen (huren en pachten). Met het MEV-percentage voor overheidsbestedingen kijken we één jaar vooruit op een vast moment, volgen we de grootste inkomstenbron en hanteren we overal één overheidsgelateerd percentage.

Voor alle goederen en diensten die we van derden afnemen, houden we rekening met genoemde prijsstijging (inflatie). Uitzondering hierop vormen de bedragen die vastliggen op grond van meerjarige overeenkomsten (zoals budgetovereenkomsten en pacht) met vaak gespecificeerde afspraken of plafondbudgetten (zoals voor incidentele subsidies). Vanuit de Meicirculaire 2024 worden de gegevens voor 2025 bekend en wordt de prijsstijging in de programmabegroting op “geld” gezet.

Dotaties aan onderhoudsvoorzieningen

Het onderhoud aan gemeentelijke gebouwen en sportaccommodaties voeren we uit op basis van het meerjarenplan 2019-2049. Het plan actualiseerden we in 2023. Het plan is opgezet voor de gehele looptijd van 30 jaar. Hierop berekenen we de jaarlijkse dotatie aan de egalisatievoorziening.

Subsidies

Subsidies die we verstrekken volgens de algemene subsidieverordening indexeren we met de prijsstijging zoals we die zelf over onze budgetten rekenen. Subsidies gerelateerd aan rijksuitkeringen of subsidies met een subsidieplafond, bekijken we afzonderlijk en betrekken we niet in de indexatie. Dit geldt ook voor (meerjarige) budgetsubsidies.

Salarissen

De salarissen rekenen we door naar de formatie zoals die op 1 juni 2024 (begroting) bekend

is. In de formatie zitten de ingevulde functies en de vacatureruimte. We volgen de loonvoet sector overheid. Dit is de gemiddelde loonvoetontwikkeling in de sector overheid (per fulltime equivalent). Dit is het door het CPB bepaalde percentage (Meicirculaire 2024) voor het begrotingsjaar (2025). Het cijfer komt beschikbaar bij de opstelling van de MEV door het CPB (inschattingen voor de toekomst).

De salarisstijging kent twee componenten, de verwachte sociale lastenstijging en de cao-ontwikkeling. De periodieken ramen we jaarlijks in de perspectiefnota op een vast bedrag (stelpost).

Kapitaallasten

De kapitaallasten van de gerealiseerde en lopende investeringen rekenen we voor de programmabegroting door na vaststelling van de jaarstukken. In de perspectiefnota staat het investeringsplan 2025-2028, want dit zijn nieuwe investeringen. Dit plan wordt voor de jaren 2025 t/m 2027 herijkt (onderdeel van programmabegroting 2024-2027). Het jaar 2028 voegen we aan het plan toe.

Belastingen (OZB en overige belastingen)

Jaarlijks passen we de belastingen aan met een index voor prijsstijgingen. Speciaal voor de OZB geldt dat we de totale OZB-opbrengst indexeren en niet het tarief. Dit heeft tot doel ervoor te zorgen dat de waarde schommelingen van het onroerend goed niet van invloed zijn op de hoogte van de te ontvangen OZB. Waardestijging van het onroerend goed betekent een daling van het tarief per (reken)eenheid en waardedaling betekent een stijging van het tarief per (reken)eenheid. Basis voor de berekening zijn dus niet de tarieven of de taxatiewaarden, maar de werkelijke OZB-opbrengsten in het voorgaande belastingjaar (februari 2024). De geraamde OZB-opbrengst kan naast deze indexering alleen wijzigen door areaalwijzigingen (bouw, verbouw en sloop).

Rechten

Riolering en afval zijn voor onze gemeente kostendekkende producten (budgetneutraal). De kosten die we ervoor maken, berekenen we op begrotingsbasis door in de tarieven. Verschillen bij de jaarrekening (overschotten of tekorten) verrekenen we - via een voorziening - in de toekomst weer met dit product. Voor de rioolheffing baseren we dat tarief op het vastgestelde Watertakenplan.

Leges en overige opbrengsten

Het beleid is om kostendekkende tarieven te hanteren voor leges, overige diensten en overige opbrengsten. In de praktijk hanteren we een prijsindexering omdat er geen regels zijn op basis waarvan we de kostendekkendheid kunnen berekenen.

Bij leges die ook een rijksdeel kennen (burgerzaken), volgen we de landelijk vastgestelde tarieven. Onder overige opbrengsten valt bijvoorbeeld de verhuur van gebouwen en gronden.

Stelpost onvoorzien

Begroten is vooruitkijken, maar niet alles is te voorspellen en te plannen. Voor onvoorziene zaken hebben we dan ook een stelpost van € 3,50 per inwoner volgens art. 4 sub 2 van de Financiële verordening Bronckhorst. Onvoorzien is niet bedoeld om alle wijzigingen in de begroting op te vangen. Het gaat hier alleen om de onvoorziene, onvermijdbare en onuitstelbare uitgaven (de drie O's).

Prijspeil meerjarenperspectief

Voor het meerjarenperspectief hanteren we constante prijzen en lonen. Het prijspeil in de begroting is dat van 2025. Dit betekent dat we prijsstijgingen niet doorrekenen aan de lastenkant in de volgende drie jaren, maar ook niet aan de batenkant. Ook het meerjarenperspectief van de Algemene uitkering benaderen we op die manier.

Algemene uitkering gemeentefonds

De Algemene uitkering krijgen we van het rijk. Deze Algemene uitkering hangt aan de ene kant samen met de omvang van de overheidsuitgaven en aan de andere kant met de taken die ermee gemoeid zijn. De ontwikkelingen hierin meldt het rijk via (gemeentefonds)circulaires. Voor de perspectiefnota gebruiken we de Decemercirculaire 2023. Voor de begroting baseren we ons op de informatie uit de Meircirculaire 2024. Ontwikkelingen die vervolgens in de Septemercirculaire 2024 worden genoemd, benoemen we bij de behandeling van de begroting 2025-2028 in november 2024 (in de aanbestedingsbrief of actieve informatievoorziening). Deze circulaire ontvangen we te laat om nog bij de opstelling van de begroting mee te nemen.

Eenheden Algemene uitkering

De berekende eenheden in de Algemene uitkering zijn van belang bij het onderbouwen van begrotingsbudgetten. Naast eigen prognoses, maken we ook gebruik van schattingen van het rijk en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Kostenverdeling

De verdeling van de salarissen naar de taakvelden baseren we op de afdelingsplannen. De apparaatskosten ("overhead") staan volgens de voorschriften Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) op het taakveld Overhead (0-4).

Deel van de Algemene reserve dat risicovermogen vormt

Het benodigde risicovermogen bepalen we volgens risicosimulatie (Monte Carlo simulatie). Als risicovermogen voor de begroting 2025-2028 hebben we € 11,5 mln. beschikbaar volgens de nota Reserves en voorzieningen.

Rente opgenomen en verstrekte leningen

De rentebaten rekenen we voor de begroting door aan de hand van de bestaande leningenportefeuille en aflopende personeelshypotheken. De rentelasten worden ook gebaseerd op de bestaande leningenportefeuille. Voor eventueel nieuw op te nemen leningen gaan we uit van 1%.

Rekening courant, kortlopende uitzettingen en leverancierskrediet

Bij de bepaling van de rente spelen de ontwikkelingen op de geldmarkt een rol. Voor het bepalen van de begrote rentetarieven vormt de ontwikkeling van de tarieven van de BNG als onze huisbankier het uitgangspunt. We hanteren de volgende staffel:

Leverancierskrediet (tot € 500.000)

Dit bedrag hebben we gemiddeld uitstaan aan schuld bij onze crediteuren. De wettelijke betalingstermijn is 30 dagen. We betalen zelf sneller, binnen 1 dag tot binnen 14 dagen wanneer over het gefactureerde bedrag overeenstemming bestaat met de opdrachtnemer.

Rekening-courant en kort geld (van € 500.000 tot € 6 mln., kredietfaciliteit bij BNG)

Dit bedrag kunnen we financieren met het krediet in de rekening-courant of kasgeldlening. Als rentepercentage hierover hanteren we het gemiddelde van de percentages voor rente rekening-courant, gebaseerd op de 1-maands Euribor met een opslag van 0,21% (BNG-overeenkomst).

Lening (meer dan € 6 mln.)

Boven de maximale kredietfaciliteit zullen we een lening afsluiten op de kapitaalmarkt. We gaan hierbij uit van een rentepercentage dat gerelateerd is aan een lange marktrente (het gemiddelde percentage van lineaire leningen bij de BNG met een looptijd van 20 jaar vast).

Rekening-courant (tegoeden)

Als rentepercentage hierover hanteren we het gemiddelde van de percentages voor rente rekening-courant, gebaseerd op de 1-maands Euribor met een afslag van 0,25% (BNG-overeenkomst).

Kortlopende uitzettingen

Overtollige middelen boven 0,75% van het begrotingstotaal moeten we in de schatkist aanhouden (schatkistbankieren). De rentevergoeding is gebaseerd op het Eonia-tarief.

Vergoeding bespaarde rente

De reserves en voorzieningen zetten we in als financieringsmiddel voor de investeringen. U moet dan denken aan vaste activa en (grond)voorraden. Volgens de nota Reserves en voorzieningen is de vergoeding hiervoor vervallen. We kennen nog wel een rentevergoeding voor afkoop onderhoud graven, omdat de hoogte van de afkoopsom ook met dat percentage is bepaald (contant maken van langlopende verplichting). Aan die bestemmingsreserve voegen we rente toe over het saldo per 1 januari.

Renteverdeling

De financieringslasten (rente) voor aangetrokken leningen verdelen we over de taakvelden binnen programma's.

Uitgangspunten beschikbaarstelling reserves en kredieten

Beschikking over reserves

Het instellen van, het beschikken over en het toevoegen aan reserves is de bevoegdheid van de raad. Dit gebeurt via een afzonderlijk raadsvoorstel. Het kan ook onderdeel vormen van de begroting, een tussenrapportage of de jaarrekening wanneer dat in het voorstel daarbij als een besispunt over dat onderwerp is vastgelegd. De verantwoording over de besteding vindt plaats via actieve informatievoorziening en in de tussenrapportages/jaarrekening van het jaar waarin het project of de besteding gerealiseerd is (nacalculatie).

Investeringskredieten

Bij de vaststelling van de begroting stelt de raad de investeringskredieten voor vervangingen in de betreffende jaarschijf beschikbaar. Voor ieder voorstel van de Investeringsagenda ontvangt u van ons een afzonderlijk raadsvoorstel waarin de uitwerking van die opgave staat en de totale financiering daarvan.

Na een collegebesluit (bij vervangingen) of raadsbesluit (bij Investeringsagenda) over het feitelijke uitvoeringsplan worden kredieten definitief beschikbaar gesteld en kan de daadwerkelijke uitvoering starten. In het besluit is o.a. aandacht voor de te leveren prestaties, geraamde kosten, liquiditeitsplanning en de datum van ingebruikneming. De verantwoording is gelijk aan de aanpak bij beschikking over reserves.

Bijlage 2. Investeringsplan 2025-2028

Programma 1 Zorg en ondersteuning							
Omschrijving	Investering	Jaar	Termijn	2025	2026	2027	2028
Zorg en ondersteuning	0			0	0	0	0
Bedragen in €							
Programma 2 Wonen en leefomgeving							
Omschrijving	Investering	Jaar	Termijn	2025	2026	2027	2028
Materieel Buitenruimte							
IP materieel buitenruimte < € 10.000 (2025)	16.000	2025	1	16.000	-	-	
IP materieel buitenruimte < € 10.000 (2026)	16.000	2026	1	-	16.000	-	
IP materieel buitenruimte < € 10.000 (2027)	16.000	2027	1	-	-	16.000	
IP materieel buitenruimte < € 10.000 (2028)	16.000	2028	1	-	-	-	16.000
IP materieel buitenruimte 2025	500.000	2025	div	3.600	68.271	67.355	66.439
IP materieel buitenruimte 2026	842.000	2026	div	-	6.315	129.701	126.189
IP materieel buitenruimte 2027	838.000	2027	div	-	-	6.285	131.941
IP materieel buitenruimte 2028	376.500	2028	div	-	-	-	2.824
Riolering							
Vervanging riolering vrijverval	433.700	2025	40	3.253	17.348	17.185	17.023
Verbetering riolering vrijverval	2.182.300	2025	40	16.367	87.292	86.474	85.655
Renovatie mechanisch riolering	954.500	2025	15	7.159	77.951	76.996	76.042
Afkoppelen	361.800	2025	40	2.714	14.472	14.336	14.201
Vervanging vrijverval riolering	328.700	2026	40	-	2.465	13.148	13.025
Verbetering riolering vrijverval	1.092.100	2026	40	-	8.191	43.684	43.274
Renovatie mechanisch riolering	807.200	2026	15	-	6.054	65.921	65.114
Afkoppelen	257.900	2026	40	-	1.934	10.316	10.219
Vervanging vrijverval riolering	1.411.000	2027	40	-	-	-	56.440
Verbetering riolering vrijverval	918.000	2027	40	-	-	-	36.720
Renovatie mechanisch riolering	646.000	2027	15	-	-	4.845	52.757
Afkoppelen	258.000	2027	40	-	-	-	10.320
Vervanging vrijverval riolering	585.000	2028	40				4.388
Verbetering riolering vrijverval	685.000	2028	40				5.138
Renovatie mechanisch riolering	787.000	2028	15				5.903
Afkoppelen	258.000	2028	40				1.935
Investeringsagenda							
IHP primair onderwijs	2.500.000	2025	20	18.750	162.500	160.625	158.750
Verduurzamen sporthallen							
- Sporthal De Kamp - Hengelo	1.125.000	2025	20	8.438	73.125	72.281	71.438
- 't Jebbink - Vorden	1.325.000	2026	20	-	9.938	86.125	85.131
- Sporthal Het Hooge Wessel - Steenderen	1.050.000	2027	20	-	-	7.875	68.250
- Sporthal De Pol - Zelhem	1.500.000	2028	20	-	-	-	11.250
Resterend krediet Leefbaarheid	6.975.000	2025	20	52.313	453.375	448.144	442.913
Wonen en leefomgeving	29.061.700			128.593	1.005.231	1.327.297	1.679.278
Bedragen in €							
Programma 3 Bedrijvigheid en ontwikkeling							
Omschrijving	Investering	Jaar	Termijn	2025	2026	2027	2028
Bedrijvigheid en ontwikkeling	0			0	0	0	0
Bedragen in €							
Programma 4 Bestuur							
Omschrijving	Investering	Jaar	Termijn	2025	2026	2027	2028
Bestuur	0			0	0	0	0
Bedragen in €							
Dekkingsmiddelen en overhead (Bedrijfsvoering)							
Omschrijving	Investering	Jaar	Termijn	2025	2026	2027	2028
Kassa systeem hal	30.000	2024	10	3.450	3.405	3.360	3.315
Audio Visuele middelen	150.000	2025	5	1.125	32.250	31.800	31.350
Keukeninrichting	70.000	2025	10	525	8.050	7.945	7.840
Vervanging meubilair werf	80.000	2025	10	600	9.200	9.080	8.960
Dekkingsmiddelen en overhead	330.000			5.700	52.905	52.185	51.465
Bedragen in €							
Investeringsplan 2025-2028							
Kapitaallasten vervangingsplan 2025-2028				73.280	212.306	815.749	627.021
Kapitaallasten vervangingsplan 2024-2027				-73.280	-212.306	-815.749	-815.749
Verschil 2025 met 2024				0	0	0	188.728
Bedragen in €							

Bijlage 3. Politieke keuzes

Concrete voorstellen (“1^e zeef”)

Waar we bij de besparing geen bedrag aangeven, kan sprake zijn van meerdere mogelijkheden:

- Het betreft een nieuwe activiteit waarvoor nog geen geld beschikbaar is gesteld, bijvoorbeeld sport- en cultuurdag.
- Het leidt in eerste instantie tot verlichting van de werkdruk, waardoor een duidelijke besparing nog niet gerealiseerd wordt.
- Het is duidelijk dat het leidt tot een besparing, maar hoe hoog de besparing kan zijn, is onduidelijk.

Programma 1 Zorg en Ondersteuning

Onze doelen voor dit programma zijn:

- We willen jeugdigen weerbaar en gezond op laten groeien en zorg zoveel mogelijk voor zijn.
- We investeren in preventie en vroegsignalering, zodat inwoners nu en in de toekomst vitaal oud kunnen worden.
- Bronckhorst moet voor iedere inwoner een plek zijn waar hij/zij zich thuisvoelt, waar geen belemmeringen zijn voor zelfontplooiing en zelfredzaamheid.
- Iedereen heeft een stevige basis nodig om mee te kunnen doen naar vermogen.
- We versterken de leefbaarheid en samenredzaamheid van de samenleving als geheel.
- Beheersbaarheid en toekomstgerichte haalbaarheid van het sociaal domein.

In het programmaplan staat nader beschreven hoe we deze doelen willen bereiken. Deze doelen blijven leidend. In onderstaande tabel staan de voorgestelde maatregelen voor dit programma om te komen tot een sluitende begroting, rekening houdend met deze doelen en de externe ontwikkelingen.

Politieke keuze	2025	2026	2027	2028
Stoppen tegoedbonnen huishoudelijke hulp (bovenop HbH indicatie)*	73	73	73	73
Stoppen tegoedbonnen huishoudelijke hulp voor mantelzorgers)*	12	12	12	12
Stoppen dementievriendelijke gemeente en inclusie agenda, deze onderdelen opnemen in	33	33	33	33

regioplan IZA Achterhoek en VN verdrag handicap.				
Stoppen met "Samen Bronckhorst", opnemen in programma Migratie en Integratie.	50	50	50	50
Stoppen met mantelzorgverwendag	10	10	10	10
Budget nieuw te ontwikkelen beleid (gekoppeld met het LEA- lokaal educatieve agenda) zou met evaluatie LEA (eind 2026) kunnen verminderen.			50	50
Inrichtingskosten statushouders omzetten van gift naar lening	50	50	50	50
Aanvulling cultuurbeleid (vanaf 2025). Dit beleid wordt momenteel uitgewerkt.	50	50	50	50
Uitvoering nieuw mantelzorgbeleid minder: enkele onderdelen financieren vanuit GALA.	32	32	32	32
Experiment kritische vriend jeugd, nieuw onderdeel uit coalitieakkoord, niet starten.				
Mantelzorgwaardering verminderen	38	38	38	38
POH/SOH jeugd, niet bij de huisarts			50	50
Armoedebestrijding jeugd	100	100	100	100
Totaal programma 1 Zorg en ondersteuning	448	448	548	548

* reeds besloten

Programma 2 Wonen en leefomgeving

Met dit programma willen we de volgende doelen bereiken:

- Het creëren van vitale leefbare kernen met een woningvoorraad die zowel kwantitatief als kwalitatief aansluit bij de demografische ontwikkelingen. \
- Een veilige, gezonde en aantrekkelijke woon- en leefomgeving.
- Gezond en innovatief ondernemersklimaat, bevorderen van werkgelegenheid, productiviteit en maatschappelijk verantwoord ondernemen.
- De centra van de vier grotere kernen Vorden, Hengelo, Zelhem en Steenderen zijn aantrekkelijk, levendig en toekomstbestendig.
- We willen jeugdigen weerbaar en gezond op laten groeien en zorg zoveel mogelijk voor zijn.
- We investeren in preventie en vroegsignalering, zodat inwoners nu en in de toekomst vitaal oud kunnen worden.
- Bronckhorst moet voor iedere inwoner een plek zijn waar hij/zij zich thuis voelt, waar geen belemmeringen zijn voor zelfontplooiing en zelfredzaamheid.
- Iedereen heeft een stevige basis nodig om mee te kunnen doen naar vermogen.

- Versterken van de leefbaarheid en samenredzaamheid van de samenleving als geheel.
- In 2030 is Bronckhorst energieneutraal en klimaatbestendig en is er sprake van een circulaire economie.
- Samenwerking en verbinding voor een actieve samenleving (dienstbare overheid)

In het programmaplan staat nader beschreven hoe we deze doelen willen bereiken. Deze doelen blijven leidend. In onderstaande tabel staan de voorgestelde maatregelen voor dit programma om te komen tot een sluitende begroting, rekening houdend met deze doelen en de externe ontwikkelingen.

Politieke keuze	2025	2026	2027	2028
Dienstverlening omgeving comprimeren				
Eikenprocesrupsbestrijding halveren	35	35	35	35
Inhaalslag onderhoud wegen vertragen	300	300		
Riolering: dotaties voorziening volgens egaliserend doteren (verlaging rioolheffing € 25-30). En met vergelijkbaar bedrag OZB verhogen	376	376	376	376
Riolering: budget subsidies afkoppelen verlagen (verlaging rioolheffing € 3). En met vergelijkbaar bedrag OZB verhogen	100	100	100	100
Reconstructie wijken 1 ^e vier jaar (2025-2028) geheel doorschuiven. Energietransitie (m.n. warmte) vertraagd.	137	200	200	200
Besparing brandstofkosten cluster Buiten	20	20	20	20
Overgang van blauwe naar gewone dieselolie	28	28	28	28
Bermverlagen 2 jaar uitstellen	50	50	0	0
Bermstenen leggen 2 jaar uitstellen	120	120	0	0
Stoppen met 1 boom mot kunn, geboortebomen	10	10	10	10
Afschrijvingstermijn materieel met 2 jaar verlengen, nu 8 jaar	10	10	10	10
Helft van de bermen klepelen i.p.v. maaien	50	50	50	50
Stoppen met boomplantdag	2	2	2	2
Inrichting grondexploitatie aanpassen aan de mogelijkheden van de organisatie	55	55	55	55
Bijdrage DBO's/ gebiedsambtenaren halveren	40	40	40	40
Sport en cultuurdag, nieuw onderdeel uit coalitieakkoord, niet starten.				
Prijsstijging energielasten riolering ongedaan maken	50	50	50	50

Verminderen van kleine onderhoudswerkzaamheden wegen	40	40	40	40
Vertragen of uitstellen vervanging straatmeubilair	20	20	20	20
Stoppen verstrekken hondenpoepzakjes		3	3	3
Totaal programma 2 Wonen en leefomgeving	1.443	1.509	1.039	1.039

Programma 3 Bedrijvigheid en ontwikkeling

Onze doelen voor dit programma:

- Een veilige, gezonde en aantrekkelijke woon- en leefomgeving.
- Gezond en innovatief ondernemersklimaat, bevorderen van werkgelegenheid, productiviteit en maatschappelijk verantwoord ondernemen.
- De centra van de vier grotere kernen Vorden, Hengelo, Zelhem en Steenderen zijn aantrekkelijk, levendig en toekomstbestendig.
- In 2030 is Bronckhorst energieneutraal en klimaatbestendig en is er sprake van een circulaire economie.

In het programmaplan staat nader beschreven hoe we deze doelen willen bereiken. Deze doelen blijven leidend. In onderstaande tabel staan de voorgestelde maatregelen voor dit programma om te komen tot een sluitende begroting, rekening houdend met deze doelen en de externe ontwikkelingen.

Politieke keuze	2025	2026	2027	2028
Gelden toerisme breder inzetten voor bijv. aantrekkelijke leefomgeving	50	50	50	50
Stoppen met ondernemer van het jaar	20	20	20	20
Aanpassen werkzaamheden centrum Vorden; verkeersaanpassing Zutphenseweg stoppen	150			
Stoppen met de BEST tas (recyclen boeken, kleine elektrische apparaten, speelgoed en textiel)		5	5	5
Aantal afvalbakken verminderen (10 van de 53 en 134 in resp. buitengebied en in de kernen)		13	13	13
Klimaatleningen vraag en aanbod beter in verhouding brengen	40	40	40	40
Overdracht ondergrondse milieucontainers aan Circulus Berkel		812		
Totaal programma 3 Bedrijvigheid en ontwikkeling	260	940	128	128

Programma 4 Besturen

Met dit programma willen we het volgende doel bereiken:

- Samenwerking en verbinding voor een actieve samenleving (dienstbare overheid).

In het programmaplan staat nader beschreven hoe we deze doelen willen bereiken. Deze doelen blijven leidend. In onderstaande tabel staan de voorgestelde maatregelen voor dit programma om te komen tot een sluitende begroting, rekening houdend met deze doelen en de externe ontwikkelingen.

Politieke keuze	2025	2026	2027	2028
Budget rekenkamer halveren	10	10	10	10
Budget leader halveren	35	35	35	35
Minder leden per stembureau	2	2	2	2
Dienstverleningsproject verminderen (was € 140.000)	20	20	20	20
Minder verkiezingsborden	4	4	4	4
Meer leges paspoorten	10	10	10	10
Totaal programma 4 Besturen	81	81	81	81

Bedrijfsvoering

In onderstaande tabel staan de voorgestelde maatregelen voor dit programma, rekening houdend met deze doelen en de externe ontwikkelingen.

Politieke keuze	2025	2026	2027	2028
Tijdelijke regelingen met tijdelijke inhuur				
Automatisering aanbesteden PINK (taakstellend)				
Robotic Process Automation (robotisering) verminderen	20	20	20	20
Na akkoord raadsvoorstel geld beschikbaar stellen voor investeringen; in de tijd anders plannen	250	250	250	250
Totaal Bedrijfsvoering	270	270	270	270

Extra inkomsten (overig)

Naast de voorgestelde maatregelen om minder geld uit te geven, stellen we ook een aantal maatregelen voor om extra inkomsten te genereren. Deze staan in onderstaande tabel beschreven.

Politieke keuze	2025	2026	2027	2028
Leges heffen evenementenvergunningen	65	65	65	65
Verhogen tarieven verhuur gemeentelijke accommodaties	5	5	5	5
Parkeerkosten		5	5	5
Bestuurlijke boetes		5	5	5
Leges verhogen	200	200	300	300
Totaal Extra inkomsten	270	280	380	380

	2025	2026	2027	2028
Totalen politieke keuzes				
Totaal programma 1 Zorg en ondersteuning	448	448	548	548
Totaal programma 2 Wonen en leefomgeving	1.443	1.509	1.039	1.039
Totaal programma 3 Bedrijvigheid en ontwikkeling	260	940	128	128
Totaal programma 4 Besturen	81	81	81	81
Totaal Bedrijfsvoering	270	270	270	270
Totaal Extra inkomsten (overig)	270	280	380	380
Totaal	2.772	3.528	2.446	2.446

Te onderzoeken voorstellen ("2^e zeef")

In onderstaande tabellen staan voorstellen die nadere analyse of onderzoek vragen en daarom (nog niet) zijn meegenomen. De komende tijd onderzoeken we deze mogelijkheden verder.

Programma 1 Zorg en Ondersteuning

Politieke keuze
Subsidies niet of minder indexeren
Stoppen OZB-compensatie maatschappelijk accommodaties
Inkomensgrens bestaanszekerheid verlagen
Verlagen toeslagen/bijdragen bestaanszekerheid
Jeugdzorg; mogelijkheden vormen van bezuinigingen jeugdhulp onderzoeken

Programma 2 Wonen en leefomgeving

Politieke keuze
Verhogen pacht/verhuur gronden
Kwaliteitsniveau onkruid bestrijden aanpassen
Totale kwaliteitsniveau onderhoud verlagen
Onderhoud scholencluster juridisch uitzoeken
Landschapselementen verkopen (besparing op onderhoudskosten)
Bladkorven financieren vanuit subsidie zwerfafval
Meer werkzaamheden toeschrijven aan riolering

Programma 3 Bedrijvigheid en ontwikkeling

Politieke keuze
Verhogen toerisme belasting
Op morgen-mobiel verkopen
Overdracht van de ondergrondse milieucontainers naar Circulus (incidentele opbrengsten, structurele kosten onduidelijk)

Programma 4 Besturen

Politieke keuze
Werving en selectie strategische functies anders invullen
Portefeuilles verdelen over 3 wethouders, politieke keuze 2026/2030
Introduceren bestuurlijke boetes
Inzet algemene reserve i.r.t. solvabiliteit

Bedrijfsvoering

Politieke keuze
Aantal pagina's gemeentelijke informatie in het Contact verminderen
Inhuur omlaag door ambities bijstellen
Inhuur omlaag door mensen aan te nemen
Ambities naar beneden (wonen, energie, werklocaties, landelijk gebied, toerisme) realisatiekracht (2023) ter discussie stellen
Inhuur omlaag (ziektevervanging, tijdelijke capaciteit, vacatures die niet vervuld zijn).
Fin. Adm. Participatie (FAP) efficiënter inrichten
Robotisering FAP

Bijlage 4. Extra geldvragen: ontwikkelingen en autonome aanpassingen

Ontwikkelingen perspectiefnota

Extra geldvragen	2025	2026	2027	2028
Flexwoningen; tijdelijke woonoplossingen	-200			
Uitvoering geven aan het grondbeleid	-50	-50		
Krediet aanpassing brandweerkazerne	-1	-17	-16	-16
Aanvullende subsidie lokale omroep	-26	-26		
Contract groenonderhoud	-186	-186		
Jaarlijkse kosten gebouwenbeheersysteem	-15	-15	-15	-15
Omgevingsprogramma Landelijk gebied	-200	-200		
Bijdrage 80 jaar bevrijding	-10			
Versterking organisatie	-300	-300	-300	-300
Totaal extra geldvragen (+=voordeel; -=nadeel)	-988	-794	-331	-331

Autonome aanpassingen perspectiefnota

Autonome aanpassingen 2025-2028	2025	2026	2027	2028
Uitgangspunten 2025-2028: indexering en salaris	-100	-100	-100	-100
Uitgangspunten 2025-2028: investeringsplan vervangingen	0	0	0	-189
Cao: Hogere vergoeding reiskosten en thuiswerken	-87	-87	-87	-87
Cao: Hogere verzekeringskosten voor het personeel	-35	-35	-35	-35
Externe partijen: Bijdrage GGD NOG	-29	-29	-29	-29
Externe partijen: Bijdrage ICT-samen	-200	-200	-200	-200
Externe partijen: Datalab GO	-158	-158	-158	-158
Overig: Kosten werkzaamheden gemeentelijke belastingen	-100	-100	-100	-100
Overig: Verhoging opbrengsten diverse belastingsoorten	100	100	100	100
Dividend Alliander	120	120	120	120
Autonome aanpassingen	-489	-489	-489	-678
+ = voordeel; - = nadeel				